

УДК: 316.334.3:316.4

ББК: С55.373.1

М 341

Редакційна колегія:

Головний редактор – *Бірюкова Т.Ф.*, кандидат філософських наук, в.о. декана факультету соціології та управління ЗНУ.

Науковий редактор – *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.

Капріцин І.І., доктор філософських наук, професор кафедри соціальної філософії та управління.

Бутченко Т.І., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ.

Скворець В.О., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціології ЗНУ.

Цокур Є.Г., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ.

Технічне редагування: *Сорокіна К.М.*

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ
НЕСУТЬ АВТОРИ**

Матеріали IX Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: проблеми мира та ненасильства в змінах глобального порядку» (12 квітня 2019 року, м. Запоріжжя) / Т.Ф. Бірюкова (гол. ред.), І.О. Кудінов (наук. ред.), ред. кол. І.І. Капріцин, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. 162 с.

Збірник містить матеріали IX Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: проблеми мира та ненасильства в змінах глобального порядку» (12 квітня 2019 року, м. Запоріжжя). Сучасний розвиток світу, що визначений глобальними змінами світового порядку, напруженням відносин як світових, так і регіональних геополітичних лідерів формує новий комплекс викликів для майбутнього України. Тому актуальним стає порядок денний миру та ненасильства, «інвентаризація» успішних форм розбудови миру в умовах гібридних війн, регіональних конфліктів та цивілізаційних розломів.

У матеріалах ведуться обговорення актуальних проблем соціального прогнозування та форсайтних досліджень в контексті вдосконалення інструментарію систематизації та комплексування методів прогнозування та стратегічного соціального управління, а саме у визначені світогляду майбутнього.

Видання збірника здійснено за підтримки igorkudinov.pro

ЗМІСТ

Афанасьєва Людмила, Олексенко Роман	
Пошук сенсу щастя української молоді в умовах гібридної війни	8
Бойко Ганна	
Використання тренінгів у підготовці колективів установ публічного управління та місцевого самоврядування до впровадження змін	9
Бутченко Тарас	
Інституційний дизайн креативних індустрій у територіальній громаді	11
Воронкова Валентина, Ажажа Марина	
Концепція управління екологічно збалансованим і соціально-орієнтованим розвитком економіки	12
Гапоненко Віра	
Механізми інституціоналізації конфлікту в контексті демократизації політичної системи України.....	14
Горбань Олександр	
Поведінкові стратегії освіти в контексті миротворення	16
Денисенко Ірина	
Концепція війни / миру Реймона Арона: зміст та перспективи застосування в умовах змін глобального порядку.....	18
Додонов Роман, Александрова Олена, Віннікова Наталія	
Освіта задля встановлення миру та безпеки: європейський досвід	21
Додонова Віра	
Стратегії подолання історичної травми.....	23
Ель Гуессаб Карім	
Проблеми культурного розмаїття в Європі і в арабському світі.....	25
Кальцева Світлана, Мірошніченко Галина	
Правові аспекти соціальної справедливості в історії суспільної думки.....	26
Капріцин Ігор	
Культур-ресурсна рекреація у вивільненні особистісного потенціалу	29
Кіндратець Олена	
Шлях до «вічного» миру	30
Кириленко Олеся	
Цели устойчивого развития ООН в процессах управления будущим развитием глобального общества.....	32
Кривошеїн Віталій	
Ризик як проекція у майбутнє	34
Кузьмін Віктор	
Особливості прогнозування розвитку кар’єрної стратегії особистості.....	36
Lakhdar Cheriet	
Identity and Ideological Interpretation.....	40
Лепська Наталія	
Експансіонізм як провідний напрям досліджень в класичній геополітиці	41

В цілому, варто зазначити, що найефективнішим методом забезпечення миру та стабільності є врахування конфліктного потенціалу демократії та здійснення превентивних заходів для його недопущення за допомогою покращення матеріального становища громадян, залучення до управління місцевих громад, громадських організацій, виховання толерантності та терпимості до представників інших соціальних груп.

Отже, на сьогодні інституціоналізація конфлікту як процес його переведення у політико-правову площину і вирішення суспільних суперечностей шляхом сталих традицій, правил та конвенційними методами є важливою передумовою демократизації політичної системи України, її стабільного функціонування загалом. Пріоритетними механізмами інституціоналізації конфлікту є нормативне затвердження гарантій від зловживань силовими структурами, виконавчими органами, децентралізація та розвиток регіонів, налагодження комунікативних зв'язків та

Список посилань

1. Закария Ф. Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами. М: Ладомир, 2004. 342с.
2. Розумний М. М. Викили національного самовизначення : монографія. К. : НІСД, 2016. 196 с.
3. Новакова О.В. Проблеми та складові соціальної політики української держави щодо окупованих територій Донбасу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. [Відп. Ред. О.В.Бабкіна]. 2015. Випуск 24. С. 11-16.
4. Цінності українців pro et contra реформ в Україні. Фонд «Демократичні ініціативи». URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1850963-78799c8650906a9dd662cee6db323ee1.html (дата звернення 28.03.2019).

Горбань Олександр

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії*

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПОВЕДІНКОВІ СТРАТЕГІЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ МИРОТВОРЕННЯ

Поведінковий підхід широко використовується в психології і соціології з початку ХХ століття, коли представники чиказької школи соціологів широко впровадили його в політичну науку і соціології. Відомі соціологи цього періоду Ch. Merriam і Н. Laswell сформулювали фундаментальну методологію поведінкового підходу: вивести структуру владних відносин з людської природи, яка доступна для дослідження науковими методами.

Методологія, запропонована представниками чиказької школи, була заснована на двох ключових принципах:

- 1) принцип верифікації, який означає, що тільки ті факти, які отримані і перевірені за допомогою спостережень і кількісних вимірювань, мають наукову цінність;
- 2) принцип операціоналізму, який представляє знання як сукупність певних операцій: обробки, отримання і вимірювання даних.

Завдяки такому підходу стало можливим розглядати будь-яку динамічну систему як поведінку, а взаємозв'язок системи як розподіл змінних. Методологія розриву, масштабування і зв'язування, яка використовувалася в поведінковому моделюванні, вивела на новий якісний рівень моделювання поведінки взаємопов'язаних систем. Була відкрита можливість методами точних наук опису феноменів нейробіології і соціології, тобто з'явилася операціональна можливість не тільки описувати, але і розраховувати суспільну поведінку, в тому числі її конфліктогенні характеристики.

Поведінковий підхід в сучасній науці, заснований на когнітивно-афективній системі особистості (W. Mischel і Yu. Shoda, 1995 р.), використовується в основі теорії соціального навчання і грає важливу роль в розвитку сучасного управління. Його використання при моделюванні соціальних систем і поведінкових актів сформувало предметну галузь нової

наукової дисципліни - нейросоціології. Нейросоціологія, на думку D. Franks, досліджує процеси і поведінкові акти, пов'язані зі становленням і функціонуванням різних соціальних систем: індивід, сім'я, група, місто, цивілізація і культура [1]. Отже, застосовуючи математичний апарат дослідження, нейросоціологія має можливість прогнозувати і знижувати конфліктогенне навантаження як на особистісному, так і на масовому рівні.

Використовуючи поведінковий підхід в нейросоціології, дослідники будують різні моделі поведінки нейробіологічних і соціальних систем, тобто мають можливість створювати моделі динамічної поведінки системи під час її функціонування.

Поведінкове моделювання має такі складові елементи:

- а) моделювання;
- б) рольові ігри;
- в) зворотний зв'язок;
- г) виконання.

Поведінкова модель демонструє, як і коли соціальна система реагує під впливом подразників із зовнішнього середовища. Серед них виділяються два основні типи:

- 1) інформація, тобто деякі дані, отримані із зовнішнього середовища, які повинні оброблятися системою.
- 2) події, тобто те, що відбувається, що запускає систему.

Таким чином, використання поведінкового підходу в нейросоціології відкриває можливість для моделювання індивідуальної і групової поведінки людини в різних, в тому числі конфліктогенних, ситуаціях.

До основних прикладів поведінкових моделей, які створені і досліджені в нейросоціології, можна віднести:

- 1. Поведінкові моделі, пов'язані з формуванням стереотипів агресії і миролюбства, на основі яких, наприклад, формуються стратегії державної і регіональної безпеки або моделюються прояви кібер-агресії [2].
- 2. Поведінкові моделі держав в геополітиці [3]. Основною метою моделювання геополітичних процесів є виявлення загроз сталому розвитку людства. Найбільш відомими прикладами моделювання в геополітиці є доповіді Римського клубу.
- 3. Моделі індивідуальної поведінки щодо здоров'я. Вони враховують індивідуальну, міжособистісну, групову і соціальну поведінку. А також дозволяють враховувати особливості турботи людини про своє здоров'я, якість та тривалість життя [4]. Моделюється як індивідуальне здоров'я, так і здоров'я нації, а також розраховується кореляція між індивідуальною і суспільною охороною здоров'я.
- 4. Різні індивідуальні та групові моделі соціально-економічної поведінки: інвестори, покупці, споживачі і т. п. [5].

Однак найважливіше, мабуть ключове, місце в вирішенні питань конфліктності і миротворення займають побудова і вивчення поведінкових моделей, які розкривають сучасні можливості освіти.

Використання поведінкового підходу в вивченні освіти призвело до переходу від стандартних теорій освіти до емпіричних. Стало можливим об'єктивувати значення освіти як «матриці формування форми» і встановити ключові регулюючі функції освіти.

Стабілізуюча функція освіти в даний час представляється не тільки найбільш визнаною, але і найбільш використовуваною на практиці в планетарному масштабі. Вона активно досліджується і використовується не тільки в індивідуальних і групових поведінкових моделях, але і в поведінкових моделях світового рівня, які створюються під егідою ЮНЕСКО. Одним з останніх прикладів вивчення і використання стабілізуючої функції освіти в поведінковій моделі світового масштабу є Глобальна програма дій (GAP). Попередній звіт був представлений в «Глобальній програмі дій з освіти в інтересах сталого розвитку» [6].

Програма глобальних дій (GAP) насправді є яскравим прикладом поведінкової моделі, в якій під впливом освіти в якості зовнішнього стимулу формується певний набір поведінкових активів. Цей набір дій або орієнтація на виконання системи сформульований фразою «Learn to

live in a sustainable way» («Вчися жити шляхом сталого розвитку»). П'ять напрямків роботи системи або, як їх називають «партнерські мережі», представлені в типовій Глобальній програмі дій (GAP). Партнерські мережі представляють певний напрям індивідуальної, групової та суспільної самореалізації. У реальному світі це глобальні спільноти практиків, які формують стабілізуючу функцію освіти за допомогою п'яти напрямків Глобальної програми дій з освіти в інтересах сталого розвитку:

- 1) просування політики;
- 2) трансформації навчального середовища і самого навчання;
- 3) нарощування потенціалу викладачів та тренерів;
- 4) розширення прав і можливостей та мобілізація молоді;
- 5) прискорення рішень по сталому розвитку на місцевому рівні.

Таким чином, поведінкові стратегії освіти мають своєю кінцевою метою формування стійкої моделі індивідуальної та групової безконфліктної поведінки. Спочатку, виступаючи в якості зовнішнього стимулу, регулюючі функції освіти з часом трансформуються в новий якісний стан - функції саморегуляції. Нейробіологічні і соціальні системи здобувають навички самоконтролю. Навчаючись безконфліктній взаємодії, вони вчаться управляти своєю зовнішньою діяльністю та саморозвитком в контексті миротворення.

Список посилань

1. Franks, David D., 2019. Neurosociology: Fundamentals and Curren Findings. Springer Netherlands. <https://doi.org/10.1007/978-94-024-1600-8>
2. Dzvinchuk, D., Kachmar, O., 2018. A Look into the Future: Cyber-aggression as the Problem of Interaction in Space Exploration. Philosophy and Cosmology, Volume 21, 2018: 54-60. <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/21/6>
3. Mozhgin, W., 2018. Ukraine in a Geopolitical Game between the West and the Russian Federation. Ukrainian Policymaker, Volume 3, 2018: 36-42. <https://doi.org/10.29202/up/3/5>
4. Health Behavior: Theory, Research, and Practice, 2015. Edition by Karen Glanz, Barbara K. Rimer, and K. Viswanath. Jossey-Bass, 5th Edition
5. Kozak, S., Nagel, St., Santosh, Sh., 2018. Interpreting Factor Models. Journal of Finance, Volume 73, Issue 3: 1183-1223. <https://doi.org/10.1111/jofi.12612>
6. Global Action Programme on Education for Sustainable Development: Preliminary Monitoring Report focusing on the GAP Key Partners, 2016. UNESCO, 30 June 2016. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245212>

Денисенко Ірина

*доктор філософських наук, професор,
декан факультету психології і соціології,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди*

КОНЦЕПЦІЯ ВІЙНИ / МИРУ РЕЙМОНА АРОНА: ЗМІСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ

Питання збереження миру в сучасних умовах зміни глобального порядку залишається значимим для всіх суб'єктів системи міжнародних відносин, як на рівні теоретичних розробок, так і в площині соціально-політичних практик.

У контексті розв'язання цієї проблеми представляється конструктивним моментом звернення до евристичного потенціалу теоретичної спадщини відомих фахівців у галузі міжнародних відносин ХХ століття (зокрема, Р. Арона, Г. Бутуля, Ж.-Б. Дюрозеля, Дж. Неру, К. Райта, П. Сорокіна, С. Хантінгтона та інших).

Найбільш всебічно провідні положення концепції миру / війни відомого французького соціолога і політолога Р. Арона представлені в його фундаментальних працях «Мир і війна між націями» (1962) і «Мир і війна: теорія міжнародних відносин» (1966) [1; 2].